

❖ Наукове забезпечення розвитку агропромислового комплексу

23 березня 2017 року відбулися Загальні збори Національної академії аграрних наук України. У їх роботі взяли участь народні депутати України: Г.М. Заболотний, заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних відносин, О.О. Гончаренко, секретар Комітету Верховної Ради України з питань державного будівництва, регіональної політики та місцевого самоврядування, О.В. Ковальова, заступник Міністра аграрної політики та продовольства України, Л.В. Сахневич, перший заступник голови Чернігівської обласної державної адміністрації, представники національних галузевих академій України, керівники структурних підрозділів і відповідальні працівники Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Адміністрації Президента України, профільних відомств, ректори вищих навчальних закладів аграрного профілю.

На Загальних зборах з доповіддю «Про підсумки діяльності Національної академії аграрних наук України за 2016 рік та основні завдання на перспективу» виступив Гадзало Ярослав Михайлович, президент НААН, доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН.

В обговоренні доповіді взяли участь: О.О. Гончаренко, Г.М. Заболотний, О.В. Ковальова, Л.В. Сахневич; академіки НААН: І.В. Гриник, С.І. Ковтун, Д.О. Мельничук., В.Я. Месель-Веселяк, В.П. Патица, М.І. Ромащенко, В.С. Шибанін; члени-кореспонденти НААН: Р.А. Вожегова, В.М. Соколов і Корнійчук О.В. – директор Інституту кормів та сільського господарства Поділля НААН.

Нижче публікуємо виклад доповіді.

Про підсумки діяльності Національної академії аграрних наук України за 2016 рік та основні завдання на перспективу

У всіх галузях і сферах суспільного життя сьогодні йдуть реформаційні процеси та тривають системні зміни. Не оминають вони і Національну академію аграрних наук України. Протягом 2016 року ми працювали під прискіпливою увагою Уряду, парламенту країни, міжнародних експертів, засобів масової інформації.

З гордістю хочу відзначити, що ми з честю витримали цей свого роду пресинг і не отримали критичних негативних оцінок. Впевнений, що й на далі діяльність Академії буде прозорою, результативною, а інтелектуальна продукція – конкурентоспроможною.

Ми гідно представили наші здобутки на виставці наукових досягнень у приміщенні Верховної Ради України, на слуханнях у Комітеті Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних відносин щодо ефективності діяльності Національної академії наук України у 2015-2016 роках, принципова позиція наших науковців щодо запровадження обігу земель сільськогосподарського призначення була заявлена на парламентських слуханнях з цього питання, знаковою подією стала нарада у Прем'єр-міністра України щодо реформування вітчизняної науки та відвідування Прем'єр-міністром України павільйону «Аграрна наука» під час проведення виставки «Агро-2016».

Стосовно підсумків діяльності НААН за 2016 рік. На початок 2017 року Академія об'єднувала 111 дійсних членів (академіків), 113 членів-кореспондентів, 41 іноземного і 28 почесних членів.

Вищий керівний орган Академії – Загальні збори – за звітний період скликалися двічі, у т.ч. для дообрання членів Академії.

Національна академія аграрних наук України залишається головним науково-методичним центром із наукового забезпечення високотехнологічного розвитку галузей агропромислового комплексу нашої держави. У складних умовах сьогодення дослідження вчених Академії сконцентровані на ключових стратегічних завданнях, визначених Урядом, і є перспективними. Підтвердженням цього є підсумки незалежного європейського аудиту національної системи досліджень та інновацій України, оприлюдненого міжнародними експертами та Міністерством освіти і науки України у грудні 2016 року.

Науковий внесок працівників Академії у розвиток аграрної науки та її дослідно-експериментальної бази, забезпечення успішного виконання науково-технічних програм досліджень, впровадження наукових досягнень у виробництво високо оцінені нашою державою. Так, за 2016 рік 13 працівників наукових установ, державних підприємств та апарату Президії НААН відзначено державними нагородами.

Торік було розпочато виконання понад півтори тисячі фундаментальних і прикладних завдань, які відповідно до пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень та інноваційної діяльності об'єднані у 45 програм наукових досліджень.

За рахунок наукових здобутків учених у генетиці, селекції та насінництві й використання біотехнології за останні роки значно посилюється вплив науки на ефективну роботу АПК із збільшення виробництва зерна, формування державного бюджету та валютних надходжень від щорічного росту експорту зерна, олії, ріпаку, сої, горіхів, меду та насіння, експорт якого за останній рік збільшився вдвічі.

Вченими НААН розроблено амбітну галузеву Програму «Зерно України», якою передбачено збільшення виробництва зерна до 70–80 млн тонн у 2018–2019 роках (та до 100 млн тонн до 2025 року) за рахунок впровадження нових технологій, сортів і гібридів зернових культур, урожайність яких сьогодні вдвічі більша ніж 10–15 років тому, а потенціал їхніх можливостей ще далеко не вичерпаний. Використання високоінтенсивних сортів і гібридів сільськогосподарських рослин селекції наукових установ НААН сприятиме отриманню 15–16 млн тонн насіння олійних культур, 20–22 млн тонн картоплі, 11–12 млн тонн овочів та іншої сільськогосподарської продукції, що дасть можливість забезпечити продовольчу безпеку України та істотно збільшити експортний потенціал агропромислового комплексу країни.

Слід наголосити, що отримані у 2015–2016 роках рекордні валові збори зернових в Україні значною мірою були забезпечені саме за рахунок впровадження високоурожайних сортів і гібридів селекції наукових установ Академії, площі посівів яких займають від 40 до 98%, а селекція ячменю, жита, проса, вівса, гречки, рису здійснюється практично тільки в установах НААН.

Разом із тим подальше збільшення виробництва зерна за відсутності державної підтримки та при слаборозвинутому тваринництві потребує низки обов'язкових заходів щодо збереження родючості ґрунтів.

Для вирішення цієї комплексної проблеми вченими Академії розроблено Національну програму охорони ґрунтів України, яка гармонізована з «Європейською ґрунтовою політикою» та спрямована на ефективне збалансоване використання й охорону ґрунтів як головного національного багатства держави та забезпечення продовольчої безпеки. Важливим у цьому контексті є прийняття розроблених ученими НААН законопроектів «Про сівозміни», «Про використання мінеральних добрив», «Про органічне землеробство», а також не менш важливим в умовах зміни клімату є прийняття Програми відновлення лісосмуг, які сьогодні знаходяться в катастрофічному стані.

Вкрай важливим – стратегічним завданням аграрної науки разом із Мінагрополітики України, є також відродження галузі вітчизняного тваринництва. Розвиток фермерства, сімейних малих, середніх і великих ферм повинен відбуватися за відповідними програмами підтримки Уряду. Бо поки ми всі разом не зрозуміємо, що основою сільськогосподарського виробництва є ферма, а не показники експорту зерна, не вирішимо цілої низки проблем: покращення родючості ґрунтів і зменшення їх деградації, проблеми стабільного збільшення виробництва сільськогосподарської продукції з високою доданою вартістю та зростання експортних показників, а також проблеми зайнятості сільського населення та сталого розвитку сільських територій.

Для реалізації цього завдання вченими підготовлено «Програму розвитку тваринництва України на період до 2025 року», яка передбачає шляхи нарощування поголів'я та збільшення виробництва продукції галузі за рахунок високопродуктивних вітчизняних порід тварин. Дана програма потребує відповідної законодавчої підтримки, тому Академія завершила розроблення проекту Закону України «Про тваринництво».

Крім того, варто зазначити, що не менш важливим є вирішення проблем переробної галузі, якості та безпечності продуктів харчування і гарантування не тільки продовольчої, а й біологічної безпеки держави.

На сьогодні Академія залишилася єдиною в державі інституцією, де не просто зберег-

лися, а й поглиблюються дослідження з наукового забезпечення переробки сільськогосподарської продукції й біобезпеки. Прикладом важливості цієї роботи в державі є вирішення проблем профілактики та боротьби з небезпечними хворобами: африканською чумою свиней та дерматитом великої рогатої худоби. Наполягаємо прискорити створення на базі академічних наукових установ референт-центрів із розробки і впровадження профілактичних заходів, діагностикумів і вакцин для вирішення даних проблем, як це практикується в Європейських країнах.

Основні перспективні напрями наукових досліджень на період до 2020 року:

- наукове забезпечення продовольчої безпеки держави, її імпорто незалежності;
- селекція високопродуктивних сільськогосподарських рослин і тварин з використанням сучасних методів біотехнології;
- ветеринарно-санітарне забезпечення розвитку тваринництва;
- розробка ефективних молекулярно-генетичних методів діагностики і контролю особливо небезпечних захворювань тварин;
- отримання якісної і безпечної харчової продукції;
- наукове забезпечення галузі біоенергетики і розробка високоефективних технологій застосування альтернативних видів палива;
- створення наноматеріалів та застосування нанотехнологій у мікробіології, вірусології, ветеринарній медицині та інших галузях АПК.

У сучасному суспільстві наука стала істотним фактором поступального розвитку економіки, тому в наукові дослідження вкладається дедалі більше коштів. За абсолютним обсягом видатків на науку серед країн світу беззаперечно лідирують США, де витрати на ці цілі становлять майже 400 млрд доларів у рік. В Японії на наукові дослідження і розробки витрачається понад 130 млрд доларів, у Німеччині – більше 50 млрд доларів. За даними Інституту статистики при ЮНЕСКО, найбільш «наукоємними» є господарські системи Ізраїлю (4,4% від ВВП), Фінляндії (3,9%), Південної Кореї (3,7%), Швеції (3,4%), Японії (3,4%), Данії

(3,1%), США (2,9%), Німеччини (2,8% від ВВП).

На наш погляд, більш показовим є рівень затрат на одного дослідника. Так, річні витрати на одного вченого у світі в середньому становили 190 тис. доларів, у США діяльність одного вченого в рік обходиться майже в 300 тис. доларів, у Німеччині – понад 250, Японії та Франції – понад 200, Південній Кореї – близько 200 тис. доларів. У країнах ЄС в середньому видатки на одного вченого в рік перевищують понад 160 тис. доларів, Китаї – 74, Росії – близько 60 тис. доларів. А в Україні на одного вченого у рік припадає фінансування лише 9,3 тис. доларів.

Як наслідок, питома вага наукових кадрів в Україні становить 6 осіб на 1 тис. економічно активного населення, тоді як у Фінляндії – 15,4 осіб; Японії – 11,0; США – 9,7; Південній Кореї – 9,5; Франції – 8,3 особи.

У 2017 році ситуація у вітчизняній науці не буде кращою. Адже в загальному фонді державного бюджету передбачено видатки на вітчизняну науку в обсязі трохи більше 4 млрд грн, а це становить 0,18% від НВП. Такий рівень фінансування науки існує в Албанії, Болівії, Киргизстані, Панамі та Мадагаскарі, тому коментарі не потрібні!

У 2016 році незалежною комісією експертів Європейської комісії з досліджень та інновацій проведено експертну оцінку системи досліджень та інновацій в Україні. На думку експертів, наша країна має використовувати численні можливості, отримані завдяки участі у Рамковій угоді про програму "Горизонт – 2020", а також створювати адекватні механізми, які сприятимуть успіху українських учасників Програми "Горизонт–2020". Приєднання України до цієї Програми стало важливим кроком, який має забезпечити додаткові стратегічні переваги завдяки запровадженню низки супутніх заходів та ініціатив. Водночас, Україна повинна прийняти порядок денний Європейського наукового простору як платформу для реалізації її національних реформ.

На презентації звіту у грудні 2016 року зарубіжними експертами окремо було відзначено високий теоретичний рівень україн-

ських розробок у сфері фізичних і аграрних наук.

Водночас, експерти рекомендують вітчизняним науковцям більш активно брати участь у діяльності мережі EUREKA шляхом запровадження фінансових стимулів інноваційними компаніями, які успішно беруть участь у цій фінансованій державою міжурядовій мережі, членом якої є Україна з 2006 року.

Перші успішні кроки у напрямі співпраці учених - аграріїв в рамках програми «Горизонт–2020» нами уже зроблено. Зокрема, Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН проводить наукові дослідження за міжнародною програмою «Стале вирощування біомаси на маргінальних землях в Європі» із сумою фінансування 180 тис. євро. Ще два дослідницькі проекти зазначеного Інституту в рамках «Горизонт–2020» на загальну суму 420 тис. євро пройшли конкурсний відбір.

На жаль, на сьогодні лише 22 наукові установи (це менше половини!) подали заявки на участь у програмі ЄС «Горизонт–2020». Зареєстровано 44 проекти, їх орієнтовна вартість майже 23,4 млн євро.

У той же час, саме такі конкурси дають можливість для обміну інформацією, вченими, знаннями та технологіями, через них відкривається доступ вітчизняних учених до сучасних дослідницьких інфраструктур задля отримання можливості проведення перодових досліджень.

Тепер, з особливою приємністю та подякою творчим колективам наших наукових установ, з огляду на складні умови, в яких вони працюють, дозвольте коротко поінформувати про окремі основні результати наукових досліджень Академії.

Відділення землеробства, меліорації та механізації

Для наукового обґрунтування напрямів раціонального використання ґрунтів України за програмою наукових досліджень «Ґрунтові ресурси: прогноз розвитку, збалансоване використання та управління» уточнено критерії і нормативні параметри оцінювання фізичної деградації орних земель, які дозволяють виявити території підвищеного ризику фізичної деградації для впрова-

дження протидеградаційних заходів, а також спроектовано модель єдиної інформаційної системи «Стаціонарні польові дослідження».

За програмою наукових досліджень «Новітні системи землеробства і землекористування» розроблено новий проект закону «Про сівозміни», що визначатиме впровадження сівозмін і охорони ґрунтів як державного завдання пріоритетного значення, без виконання якого неможливо забезпечити сталий розвиток держави та створити комфортні умови для життєдіяльності населення.

Набули подальшого розвитку наукові дослідження з проблем розвитку органічного ринку в Україні, вирішення яких увійшло до плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року в галузі «Агропромисловий комплекс». Зокрема, удосконалено технології вирощування культур продовольчого та кормового використання, а також ведення насінництва для органічного виробництва.

У рамках виконання програми наукових досліджень «Стале використання водних ресурсів і меліорованих земель» завершується розроблення Стратегії відновлення та розвитку систем зрошення України, яка передбачає формування та реалізацію інвестиційних проектів на основі залучення коштів Світового банку й інших фінансових інституцій, обґрунтовано можливість підвищення водозабезпеченості південних регіонів України за рахунок залучення водних ресурсів річки Дунай та визначено додаткову потребу води для сільськогосподарського водопостачання та зрошення в Одеській і Миколаївській областях, а також розроблено нові конструкції споруд для очищення підземних і поверхневих вод з використанням новітніх фільтруючих матеріалів і біологічних методів очистки, водозберігаючі та ґрунтозахисні режими зрошення сільськогосподарських культур, що дозволяють зекономити до 35% поливної води.

Завдяки цим розробкам планується залучити 1,5–2 млрд доларів США інвестицій, що дасть змогу відновити полив на площі понад півмільйона гектарів, підвищити врожайність сільськогосподарських культур, створити нові робочі місця, збільшити виробництво сільгосппродукції на 8–10 млн тонн щороку.

В активі наукових здобутків Відділення за звітний період є: керівний документ щодо зниження викидів аміаку при утриманні тварин, годівлі худоби, зберіганні та внесенні гною і мінеральних добрив, новий підхід до використання окремих мікробних препаратів, що включає передпосівну інокуляцію насіння та обробку рослин у період вегетації, що дає можливість підвищити роль біологічних чинників у формуванні врожайності сільськогосподарських культур, удосконалено адаптивно-ландшафтну систему землеробства на осушуваних землях Полісся, осучаснено елементи агротехнологій в умовах схилового землеробства.

Для розроблення теоретичних і практичних засад адаптації агроєкосистем до наслідків змін клімату в Інституті агроєкології і природокористування обґрунтовано концептуальну основу моніторингу фіторізноманіття агроценозів в умовах змін клімату та методологію фітобіотичних спостережень, а також цим Інститутом отримано європейську сертифікацію лабораторії для визначення посівних якостей насінневого матеріалу.

Важливе загальносвітове значення мають дослідження екосистеми заповідної території у рамках програми наукових досліджень «Заповідна справа».

У рамках програми наукових досліджень «Енергоощадні технологічні процеси і техніка» ННЦ «ІМЕСГ» у співпраці з підприємствами сільськогосподарського машинобудування створено ряд нових технічних засобів для виробництва продукції за енерго- та ресурсоощадними технологіями з використанням техніки вітчизняного виробництва.

Відділення рослинництва

В умовах загострення проблем глобальної продовольчої безпеки, експорторієнтованого агропромислового виробництва України дедалі більшого значення набуває розвиток селекції та насінництва.

У сучасному землеробстві потенціал приросту врожайності сільськогосподарських культур за рахунок освоєння досягнень селекції і насінництва досягає 25–30%. Наукові установи Відділення створюють і пропонують виробництву сорти і гібриди практично всіх сільськогосподарських культур, які

вирощуються в Україні. Дослідження проводяться за 16-ма програмами наукових досліджень.

Так, науковими установами–виконавцями ПНД «Селекція зернових і зернобобових культур» у 2016 році на державне сортопробування передано 30 сортів зернових культур (пшениці, тритикале, ячменю). Відібрано сортозразки вівса, які перевищують стандарт за вмістом білка в зерні, клітковини, крохмалю та мінеральних елементів. Вони плануються для подальшого використання у селекційній роботі при створенні сортів з покращеними харчовими якостями.

За результатами, отриманими науковцями при виконанні ПНД «Селекція і насінництво кукурудзи і сорго», передано до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні, 16 гібридів кукурудзи, у т.ч. 5 – понад план. За звітний період зареєстровано 22 гібриди. Проведено оцінку сортозразків сорго за якісними показниками зерна і зеленої маси. Дев'ять кращих гібридів цієї культури знаходяться на державному сортовипробуванні.

За програмою «Олійні культури» розроблено ознакову базу даних цінних господарських та морфологічних ознак зразків робочої колекції ліній соняшнику. Визначено параметри селекційного добору вихідного матеріалу для створення гібридів кондитерського напрямку використання. Визначено діапазон мінливості параметрів структури агроценозу соняшнику в умовах північно-східного Лісостепу та Полісся. Розраховано регресійні моделі зміни продуктивності рослин та її складових залежно від площі живлення культур. За результатами досліджень на реєстрацію до державного сортопробування передано 7 гібридів соняшнику і п'ять батьківських компонентів, зареєстровано 10 гібридів та 12 батьківських компонентів гібридів.

У рамках ПНД «Корми і кормовий білок» створено та передано на державне сортопробування сорт люцерни посівної сінокісно-пасовищного типу, три сорти сої зернового напрямку використання. Занесено до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні, чотири сорти багаторічних бобових і злакових трав, один сорт бобів

кормових та чотири сорти сої. Удосконалено модель відновлення продуктивного потенціалу деградованих кормових угідь, яка дозволяє збільшити врожайність зеленого корму до 20% за рахунок вирощування агробіоценозів високої продуктивності.

Впровадження науково-технічних результатів ПНД «Біоенергетичні ресурси» дозволяє забезпечити біогазові установки біомасою на рівні 5–25 т залежно від культури. Вихід біометану – 722–4715 м³/га, при мінімальній ціні на біометан 180 євро, з гектара можна отримати дохід у розмірі 129–848 тис. євро.

У нарощуванні виробництва рослинницької продукції важлива роль належить розробці та освоєнню новітніх технологій вирощування сільськогосподарських культур. Так, за ПНД «Технології вирощування зернових культур. Селекція кукурудзи і сорго» розроблено моделі адаптивних технологій вирощування озимих зернових культур, які забезпечують підвищення врожайності та якості зерна сучасних сортів, реалізацію їх біологічного потенціалу й підвищують рентабельність виробництва.

Проведено широкий спектр комплексних наукових досліджень з розробки нових та удосконалення існуючих технологій вирощування ярих зернових і зернобобових культур на основі енергоощадних заходів, застосування різних систем мінерального живлення, регулюючих ріст препаратів, сучасних біологічних засобів захисту рослин, а також комплексних мікродобрив.

Удосконалено технологічні процеси вирощування сучасних сортів рису. Отримано базу даних показників розвитку рослин цієї культури залежно від категорії насіння, що дозволить зменшити норми висіву.

Впровадження нових сортів та освоєння технологій в останні роки сприяло істотному підвищенню середньої врожайності по Україні: кукурудзи – до 62–66 ц/га, сої, соняшнику – до 20–23 ц/га, пшениці озимої – до 40–42 ц/га, цукрових буряків – до 400–480 ц/га, ріпаку – до 23–25 ц/га.

Науковими установами Відділення зоотехнії розроблено критерії оцінювання технологічних рішень, що застосовуються в су-

часних системах виробництва молока та яловичини.

Запропоновано аналітичні підходи до біоенергетичної оцінки функціонуючих свинарських підприємств різної виробничої направленості та алгоритм розрахунку енергетичної потреби свинопоголів'я різних технологічних груп залежно від умов мікроклімату в приміщенні.

Спроектовано сучасний модельний племрепродуктор на 300 свиноматок із автоматизованими виробничими процесами», об'ємно-планувальні рішення і проекти приміщень, технологічні елементи та пристрої для табірно-пасовищної системи утримання свиней та запропоновано методичні рекомендації щодо забезпечення зоогігієнічних параметрів при вирощуванні свиней за ресурсощадними технологіями в приміщеннях полегшеного типу.

Створено базу даних про наявність генетичного матеріалу в генофондних об'єктах України (3000 голів), адаптовано до умов розвитку племінної бази тваринництва України схему формування системи охорони і регуляції біорозмаїття, якою передбачено оцінювання та виявлення генетичних ресурсів тварин з добором і збереженням бажаних генотипів. У рамках завдання моніторингу стану породних ресурсів тваринництва узагальнено популяційно-генетичні параметри чисельності та господарсько-корисних ознак тварин усіх видів в Україні і внесено до Європейської інформаційної системи біорізноманіття сільськогосподарських тварин.

Розроблено та передано до Держрибагентства України Програму здійснення робіт зі штучного відтворення водних біоресурсів у внутрішніх водоймах України загальнодержавного значення на період 2016–2018 рр.

Сформовано генофондні стада дунайського лосося, європейського харіуса і струмкової форелі чисельністю 2,8 тис. особин, удосконалено методи їх інтенсивного вирощування у басейнах форелевих господарств.

Установи Відділення ветеринарної медицини НААН у 2016 році здійснювали науково-методичний супровід виконання та координацію досліджень за ПНД «Епізоотичне благополуччя, біологічна та продовольча

безпека» та «Біотехнологія у ветеринарній медицині».

Основні результати фундаментальних досліджень: проведено аналіз і розроблено інформаційно-аналітичну довідку щодо поширення збудників арбовірусної інфекції (блутанг і хвороба Шмалленберг) та застосування різних геоінформаційних систем на базі новітніх комп'ютерних програм для своєчасного реагування на ризики їхнього занесення на територію України.

Основні результати прикладних досліджень: для удосконалення вакцин проти грипу птиці розроблено технологічний регламент виготовлення антигенів вірусу цієї хвороби підтипів H5 й H7.

Розроблено метод створення нових нанорозмірних полімерних лікувально-профілактичних препаратів для тваринництва, що забезпечує зниження витрат на біологічно активні сполуки на 25% та ефективність виробництва на 30%. Створено електронну базу даних фізіологічних і біохімічних параметрів організму тварин за дії нанокарбоксилатів.

Науковці Відділення економіки і продовольства брали участь у науковому супроводженні вирішення проблем земельної реформи; фінансово-кредитного забезпечення; розвитку економіки базових галузей АПК; сталого розвитку сільських територій; розвитку продовольчого ринку та базових галузей харчової і переробної промисловості; забезпечення продовольчої безпеки України.

За результатами наукових досліджень у сфері аграрної економіки та продовольства Відділенням напрацьовано законів України – 11, Постанов Уряду та Указів Президента – 2, а також підготовлено 18 теорій, стратегій, програм і концепцій розвитку різних галузей АПК, методик і методів, 24 – прогнози, рекомендації та моделі.

Опрацьовано модель аграрного устрою України, яка спрямована на забезпечення комплексного розвитку сільськогосподарського виробництва, об'єднаних сільських громад і територій в умовах запровадження ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення, децентралізації влади і євроінтеграції, та включає стратегічне бачення

Розроблено дорожню карту поетапного запровадження ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення.

Завершено розробку проекту методики нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення, якою забезпечується надійність показників оцінки їх за диференціальним (рентним) доходом, підвищується достовірність і значимість показників нормативної грошової оцінки земель.

З метою вирішення проблем переоснащення підприємств України і в першу чергу малих фермерських господарств сучасним обладнанням, виготовлення високоякісних безпечних продуктів харчування вітчизняного виробництва, вченими Інституту продовольчих ресурсів НААН розроблено низку технологій та обладнання, що мають велике значення для розвитку агропромислового комплексу та суттєву економічну ефективність через свою безвідходність та екологічність.

Для підвищення біологічної та поживної цінності кормів, згодовуваних сільськогосподарським тваринам ученими Відділення розроблено і запатентовано ряд заквашувальних культур для силосування та безпосередньо як добавки до кормів, а також підібрано вперше в Україні ряд заквасок для виготовлення хлібобулочних бездріжджових виробів.

Відділення наукового забезпечення інноваційного розвитку

У 2016 році науковими установами Академії здійснювалася реалізація завдань з інноваційно-інвестиційного розвитку, визначених Концептуальними засадами і Моделлю інноваційно-інвестиційного розвитку Академії. Зокрема, розроблено методологічні та організаційні засади функціонування аграрної науки в нових економічних умовах євроінтеграції, розвитку ринкової інфраструктури наукоємного аграрного ринку, оцінки науково-технічних розробок для підвищення їх інноваційного потенціалу. Інститутом рослинництва ім. В.Я. Юр'єва розроблено та впроваджено інноваційно-інвестиційний проект «Трансфер селекційно-насіницьких інновацій».

У рамках ПНД «Інноваційний розвиток» здійснювався супровід трансферу іннова-

ційних технологій і продукції в агропромислове виробництво регіонів.

Національною науковою сільськогосподарською бібліотекою, 100-річчя створення якої на державному рівні відзначаємо в цьому році, опрацьовано методологію дослідження науково-технологічного потенціалу сільського господарства України та ведеться моніторинг наукометричних показників академічної аграрної науки.

Широкою та плідною є співпраця наукових установ Академії з міністерствами, вищими навчальними закладами, іншими науковими установами.

У 2016 році активізувалося міжнародне співробітництво установ НААН. Маємо усвідомлювати, що це реальний шлях доступу вітчизняних учених до міжнародних баз інформації, знань і технологій. У 2016 р. укладено 77 угод, з яких: 40 – вартістю 5581,582 тис. грн, інші 37 – творчі; 171 угоду пролонговано, з них 18 – вартістю 45009,846 тис. грн; з виплатою роялті – 6 угод на суму 4372,865 тис. грн та 153 угоди – на творчих засадах. Виконувалися 18 грантів з обсягом фінансування 4951,626 тис. грн. Партнерство представлено 67 країнами Європи та світу.

Для участі в міжнародних конференціях, виставках, семінарах і форумах відряджено за кордон 114 науковців, оприлюднено наукових доповідей – 49; стажування в Міжнародних наукових центрах і організаціях пройшли 28 науковців. Протягом року установи Академії відвідали 154 делегації партнерів із 30 країн світу загальною чисельністю 887 осіб.

Протягом 2016 року науковими установами Академії видано 197 найменувань книг, у т.ч. в Україні – 194, Державним видавництвом «Аграрна наука» НААН підготовлено і видано 31 книгу.

У звітному році від НААН подано 153 заявки на реєстрацію об'єктів промислової власності, передано на сортовипробування 123 нових сортів і гібридів рослин, а також отримано 339 охоронних документів.

Законом України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» Національній академії аграрних наук України виділено за рахунок загального фонду 298,5 млн грн. До

спеціального фонду НААН за 2016 рік надійшло 453,4 млн грн, тобто у розрахунку на 1 гривню бюджетних коштів наукові установи заробили 1,6 грн, національні наукові центри заробили 91 копійку, інститути – 1 грн 46 коп, станції – 4 грн 23 коп.

У 2016 році 96% загального фонду бюджету спрямовувалося на соціальні видатки. Середньомісячна заробітна плата одного працівника наукової установи за 2016 рік становила 2,9 тис. грн, що удвічі менше, ніж у середньому по економіці України. У результаті в частині наукових установ НААН у 2016 році було запроваджено режим неповного робочого тижня, відпусток без збере-

ження заробітної плати, що неминуче призводить до подальшого відтоку висококваліфікованих наукових кадрів.

Станом на 01.01.2017 року Національною академією аграрних наук України у 2016 році вироблено продукції на 3 млрд грн, що вдвічі більше ніж у 2014 році, сплачено податків, зборів та інших обов'язкових платежів установами, підприємствами та організаціями НААН на суму 748 млн грн, тобто у 2,5 раза більше від фінансування Академії за 2016 рік, та зароблено на спецфонд понад 450 млн гривень. Це відповідь тим, кого турбує ефективність роботи Академії.

Основні завдання на перспективу

Незважаючи на досягнення і здобутки вчених Академії у 2016 році вони не задовольняють повною мірою потреби аграрного сектору нашої держави, а темпи приросту виробництва продукції від впровадження наукоємної продукції не відповідають вимогам сьогодення.

Більше того, по окремих напрямках наукові здобутки установ Академії є нижчим ніж у 2015 році, що потребує глибокого аналізу причин на зборах відділень і вжиття відповідних заходів.

Україна має вигідне геополітичне розташування, а вчені НААН – покликані забезпечити науковий супровід функції максимізації доходу галузі АПК.

В Україні є реальні можливості інтегруватися в нову структуру глобального сільськогосподарського виробництва і посісти чільне місце серед інших країн у сфері трансферу агротехнологій на провідних світових ринках виробництва сільськогосподарської продукції.

У формуванні завдань на найближчу та віддалену перспективу ми повинні керуватися затвердженими програмами фундаментальних та прикладних досліджень на період до 2020 року, потребою вітчизняного АПК в конкурентній, наукоємній продукції. Не менш важливим є виконання завдань, поставлених перед світовою Аграрною наукою ФАО (ООН), в напрямі розробки високо-ефективних сортів і гібридів сільськогосподарських культур, технологій їх виробницт-

ва та переробки продукції з метою нарощування виробництва продовольства на період до 2050 року.

На порядку денному постає стратегічне завдання для аграрної науки – як найефективніше використати можливості вітчизняного АПК, як перейти від ролі сировинного придатку до виробництва сільськогосподарських продуктів із високим ступенем переробки і високою доданою вартістю та підвищити в результаті цього експортний потенціал агропромислового комплексу країни. Вчені Національної академії аграрних наук України мають у своєму арсеналі великий перелік конкурентоздатних селекційних і науково-технічних розробок як для виробництва різноманітної сільськогосподарської продукції, так і для її переробки та зберігання.

Головною нашою метою на сьогодні є недопущення порушення цілісності програм наукових досліджень Академії та якісне виконання їхніх завдань у повному обсязі з метою наукового забезпечення розвитку агропромислового виробництва в Україні.

В умовах тимчасового бюджетного недофінансування вітчизняної науки перед НААН на 2017 рік ставиться ряд важливих завдань:

1. Залучення приватного капіталу на основі законів України «Про державно-приватне партнерство», «Про наукову та науково-технічну діяльність» на етапі формування та реалізації елітної та плеїнної продукції.

2. Створення наукового парку та формування інвестиційного фонду, кошти якого направити на придбання новітнього обладнання та лабораторій для проведення генетичних та біотехнологічних досліджень.

Активна участь в Європейській програмі «Горизонт – 2020», що дасть можливість збільшити фінансування установ.

3. Реалізація 20 стартапів на суму близько 100 млн гривень, а також ряду інноваційних проектів, впровадження яких у найближчі 3–5 років дасть змогу збільшити самофінансування НААН на 400–600 млн гривень.

4. Розширення виробництва органічної продукції на базі наших дослідних господарств. Президією Академії вже прийнято рішення про створення наукового об'єднання з даного питання.

5. Будівництво та запуск 5–6-ти насінневих заводів, які будуть здійснювати доробку та розфасовку насіння.

6. Авторський супровід впровадження інноваційних продуктів та збільшення кількості контрактів із бізнесом, а також збільшення за два роки вдвічі надходження коштів по спецфонду.

* * *

Новини АПК

До посівної кампанії приступили усі області України

Посів ранніх зернових та зернобобових розпочали всі області України. Вже засіяно 845 тис. га (35% від запланованих 2402 тис. га).

По культурах:

яра пшениця – 43 тис. га, або 23% до прогнозу (190 тис. га);
ярий ячмінь – 578 тис. га, або 33% до прогнозу (1728 тис. га);
овес – 42 тис. га, або 20% до прогнозу (208 тис. га);
горох – 183 тис. га, або 66% до прогнозу (276 тис. га).

Серед лідерів – південні регіони, які раніше від інших розпочали посівну. Миколаївська область завершує сівбу ранніх зернових – засіяно 102,8 тис. га (96% від запланованих 106,6 тис. га). Понад 100 тис. га також засіяли Запорізька (139,1 тис. га) та Одеська (110,3 тис. га) області.

Крім того, завершується підживлення озимих зернових культур, яке здійснено на площі 6,8 млн га (95%). Озимий ріпак підживлений на площі 825 тис. га (94%).

На період проведення весняно-польових робіт виробники вже придбали 324 тис. т дизпалива та 78 тис. т бензину. На весняну кампанію заявлено потребу в 401 тис. т дизпалива та 95 тис. бензину, а на 2017 рік – 1,4 млн т дизпалива й 323 тис. т бензину.

Прес-служба Мінагрополітики України